

- 4-то За 7 летурђија буди кому се одговара, да попу преда
7 проскура;
5-то За масла попу 6 х и објед;
6-то На крстно име проскуре двије;
7-мо На водице свака кућа 1 х;
8-мо За вјенчање 20 х и објед;
9-то За крштење ко може сами објед, а у нужди ништа.
Број 103.

Д. Д. Вуксан, *Сийни ђрилози*, Записи, књ. III, Цетиње 1928, 236-237.

48

НАРЕДБА КЊАЗА ДАНИЛА КАПЕТАНИМА О ПОПИСУ ВОЈНИХ ОБВЕЗНИКА

6/18. март 1854.

Од нас Данила Петровића Његоша књаза Црногорскога и Брчкога капетану
(... на све капетане) поздрав.

Желећи ја да се и ми Црногорци сад ил икад покажемо као Грци и као други народи онако храбро и јуначки и као што су се наши стари ђедови и прађедови вазда витешки показивали и нама дичну слободу доранили, којом се ми данас пред свијетом поносимо, за то хоћу сад да знам за оне војнике, који су се пријед пописали, могу ли се у њих поуздати и наређујем вама капетанима, да сваки окупи своје племе и да се сваки војник својевољно покаже и да рече који ће ходити и који жели са мнош војевати против Турчина, заклетог непријатеља вјере и закона нашега, а ти капетане да имаш такога војника одма записати који својевољно креће и мени на Цетиње писма справити. Али свакоме најприје кажи, који не мисли са мнош дијелити смрт или живот, да га ја великијем Богом кумим, нека остане код своје куће; а који мисли кренути нека добро зна да заборави и жену и ђецу и све што има на ови свијет, јер који на то зажали, тај мене за потребу није, него кога срце служи и поштење на образ носи нека се каже капетану, да га упише.

И опет вам по други пут говорим, мој јуначки народе и љубезна моја браћо, који не мисли код мене и са мнош умријети, нека слободно остане код куће, јербо ја добро знам, да је бољи они један, који од своје воље крене и јуначки прегне, него ли педесет,

који од мога страха крећу. За то ја позивљем свакојега онога храброга момка, који јуначко, а не женско срце носи и који не жали за крст часни и за православно вјеру и за дично отечество крв своју пролити онђе, ђе се слава и образ дијели.

Зар нијесмо ми, моја драга браћо, синови онијех старијех витезова црногорскијех, који су по три везира турске (!) на један пут на нос побијали; који су француске војске тукли и царске градове на јуриш отимали? Дакле, ако нијесмо изроди и да не покоримо славу наших стари јунака сложимо се и у име боже ударимо.

И тако знадите и да сте здраво.

Број 106.

Цетње 6/18 марта 1854.

Д. Д. Вуксан, *Сийни ђрилози*, Записи, књ. III, Цетиње 1928, 237. – За организацију оружаних снага за вријеме књаза Данила доношење ове наредбе представља важан датум. Послије ње је установљен назив „крстоносна војска“, али се он није дуго одржао.

49

ДАНИЛОВ ЗАКОНИК

23. април / 5. мај 1855.

ДАНИЛО ПРВИ

КЊАЗ И ГОСПОДАР
СЛОБОДНЕ ЦРНЕ ГОРЕ И БРДАХ

У сагласију са главарима и старјешинама од све Црне Горе и Брдах установљава општи земаљски законик по ком ће се посад и за вазда унапријед судити Црногорцу и Брђанину, малом и великом, богатом и сиромашу, једнако по разлогу, да сваки своју праву вицу имати може.

Старајући се Књаз и Господар за срећу и благостојаније своје државе, свога народа, и своје јуначке браће, која су кроз толико вјекова пролијевајући витешку крв своју, сахранила своју поноситу слободу, којом се и данас поносе, жели да му љубезни народ његов, мила браћа Црногорци и Брђани, имаду како спољашњу тако и домаћу слободу, да се могу праведно с њоме пред свијетом поносити.

Старајући се Књаз и Господар за срећу и благостојаније своје законик најмилији аманет, највећа драгоцјеност, јер ће у њему и

њиме имати јемство и заштиту мирног живота, заштиту чести и поштења, заштиту имућа и добра свога.

Ниједна земља ни држава не може бити срећна, не може напредовати, а не може ни правог уваженија пред свијетом имати, ако нема законика, који ће свакојему понаједино и све заједно једнако по правници судити и од свакога напасника, и злога чојека бранити; зато се Књаз и Господар народа црногорског и брдског нашао побуђеним дати свакојему Црногорцу и Брђанину закону слободу, такову закону слободу, без које ни једна друга слобода не може своје истините и достојне вриједности имати.

До сад је била Црна Гора а и Брда, истина слободна, али јавног законика, који ће Црногорцу и Брђанину слободу укрјепити и бранити, имала није, већ је правица и судбина њихова само у устима владоца била.

Желећи Књаз и Господар да се свако самовољно суђење укине, да се народу постојана правица утврди, прекида по данас свако самовољно суђење, а мјесто тога самовољнога поставља законито и праведно.

С отеческим срцем и душом предаје Господар народа црногорског и брдског земаљски законик својему народу и полаже сам своју високу заклетву, како ће под својим закриљем исти законик чувати; а главари и старјешине народа заклињу се да ће се овог законика држати и да ће по њему, како што сам законик изговара, судити, а што законик не спомиње, да ће праведно и по души свакојему брату Црногорцу и Брђанину једнако судити.

Законик је овај штампан у толико комада да га сваки Црногорац и Брђанин имати може само који читати умије, и налази се код Управитељства на Цетиње. Законик овај нека чита сваки, и који зна нека га покаже свакојему који не зна, да позна како законик за коју сагријеху изговора и да се може од свију сагријеха чувати да не дође под кастиг.

Прво

Сваки Црногорац и Брђанин једнак је пред судом.

Друго

Сваком Црногорцу и Брђанину по наслијеђеној и до сад сачуваној слободи остаје и по данас и унапријед, чест, имуће, живот и слобода његова обезбијеђена, нити може ни један Црногорац нити Брђанин нити суд праведноме брату Црногорцу и Брђанину у ове светиње дирати.

Треће

Књаз како данас тако и убудуће за вазда као Господар наше земље остаје неприкосновено лице, као светиња сваком Црногорцу и Брђанину, и као таковога дужан је сваки Црногорац и Брђанин почитовати и о њему ништа злога не говорити, нити кога против њега и зашто наговарати.

Четврто

Који ли би се Црногорац или Брђанин усудио личност или достојанство књаза вријеђати, биће исто онако кастигат како и они, који самовољно чојека убије.

Пето

Књаз као Господар наше земље којему се све смртне пресуде, које би врховни суд пресудио, подносити имају, има право и власт помиловања дијелити.

Шесто

Суци, кад сједе на своје мјесто судити, ствари по њиховоме разуму и расуђивању разбирати треба најприје да се спомену што су они гласом народа по вољи божијој за суце и управитеље постављени да могу по правници и по души судити, и сваки судца треба да пази на свој учињени завјет и заклетву да не преступи или по хајтеру суди, него по правници маломе и великоме. Суци треба да слушају једне пак и друге стране разлоге редом и не допуштати прсте или ријеч давуције да један другоме у ријечи улази и прекида говор, него кад први изговори, нека други почне говотити и нека обојица говоре без инада и вике како може сваки судца њихове разлоге разумјети, а ће потреба буде којег и припитати да опет каже што није први пут чисто изговорио или да није што заборадио казати, то нека један судца пита, а не свиколици, и пошто обије стране на пуну вољу изговоре свеколике своје разлоге, тада нека се уклоне да се учини суцима мјесто слободно, да и они могу све по реду чисто разабрати и пресуду праведно и по начину учинити, која ће се давати ономе којему се пристајала буде, а иста пресуда има се у судски записник ставити, да се зна како је осуђено и кад је осуђено.

Седмо

Ако који судца зачне кога у суду бранити, немогући доказати разлога и правнице за чега га брани и не разбирајући мисли своје дружине, него да се само његова ријеч броји, а не другога, који

праведније мисли имаде, такови отвара и каже да је хајтерија и митник и смутитељ суда, а не истинити судица и правитељ народа; зато има не само бити прогнан из суда и лишен вјечно сваке главарске чести и поштења, него и сувише подложен је кастигу и то да плати сто и двадесет талијера глобе. Исто тако и они који за мито или пријатељски хајтер или по својему неразуму икакове тајне открио и казао буде што управитељство за општенародну корист чини, или говори потајно или скривено; јер ни једно дјело не може напредовати пожеланим путем, кад се међу дружином издајник и ухода находи.

Осмо

Ако се нађе да који судица заиште или узме и од кога мита навлаштито за оправдати кривца, а окривити правога чојека, такови да се има из суда прогнат и глобити са стотину и двадесет талијера.

Девето

Који чојек по данас обећа или даде којему суцу мита и ако се то дознаде, неће требати ништа даље изтраживати, него ће он сам себе тијем митом открити и казати да нема правце и разлога, супрот онога с којим се хоће пред судом правдати и зато има бити осуђен како кривац под затвор у тавницу, да стоји за сваки цекин нећељу дана, а то мито да пође у општенародну касу.

Десето

Сок који насочи суца митника добиће награде педесет талијера; а овије педесет талијера треба узети у суца митника и поступати с њиме онако како што осмо правило овог законика изговара.

Једанаесто

Кад суци не би једнаке воље и сагласија били сврху које ствари, коју би кћели судити, него један овако а други онако расуђивати, онда у такову згоду, ће буде виши број судица, остаје јакост разлога на њихову страну, али да по души реку, да они то без свакога мита и хајтера својим разумом познају да је праведно како говоре.

Дванаесто

Ако би који судица или главар заметнуо немир или смутњу међу дружином, такови да се не трпи, већ да се отпушти, а другога на мјесто његово доброг и поштеног и у дружину погодног чојека нека власт стави. Исто тако ваља отпуштити и непослушна или лењива и безбрижна суца и главара и старјешину.

Тринаесто

Будући како суци и управитељи, тако и остали кметови на општенародни трошак постављени јесу, да не пазе и не работају друго него земаљске после и по начину да испуњавају своју дужност, како ће бити у земљи мир и тишина боља, по чему не може бити ни један слободан ходити за својема послима дома, или на своје путове и трговину, него стајати до уреченога времена на службу земаљску вјерно како су на то и постављени.

Четрнаесто

Сваки мали и велики Црногорац и Брђанин остаје у дужности добре и поштене суце и остале главаре и старјешине слушати, почитовати и љубити и сваку чест им указивати. Ако ли се који нађе да речене суце и старјешине обешчести и осрамоти, то ће тај бити оглобљен са талијера десет; ако ли не би имао да плати, онда га треба кастигат тавницом.

Петнаесто

Ако ли који судица или главар или старјешина осрамоти Црногорца или Брђанина, тај да плати талијера двадесет.

Шеснаесто

Сваки издајник отечества нашега и наше браће, који би са непријатељима нашијема договора имао, да зло нашој земљи учини, или да народ помутити узхоће или мутити почне, такови ће бити одма, док се пред два доставјерна свједока докаже, огњем из пушака разнешен.

Седамнаесто

Оваквог издајника и крвника отечества нашега може и најкрањи Црногорац и Брђанин убити, док чује да је издајник и да га наша земаљска власт гони; који ли би овог издајника тајио или не казао или не убио пошто чуе и разумије да је издајник, тога треба исто како и издајника ћерат и кастигат.

Осамнаесто

У вријеме војне кад би непријатељ од које му драго стране на нашу земљу ударио, дужан је одма сваки Црногорац и Брђанин, док чује да своје отечество бранити треба, устати на оружје и ићи против непријатеља и крвника нашега отечества и наше слободе; ако ли би се нашао који Црногорац или Брђанин, или које племе или село или братство да не пође против нашег општег непријатеља, свакојему таковому нехатнику за своје отечество и страши-

вици има се одузети оружије и да га више нигда за живота свога носити не смије и да поштења међу осталијема Црногорцима и Брђанима нигда имати не може, а преко свега треба му припасати опрегљачу женску, да се зна да мушког срца нема.

Деветнаесто

Сваки војвода или главар или старјешина у својему племену или у покрајини, дужан је одма, док чује да опасност нашој земљи с које гођ стране пријети, народ свој одма на војну позвати, пред њим ходити на оно мјесто, ће би опасност нашему отечеству била; који ли не би пошао или народ не би позвао, такови се има како издајник својега отечества осудити на смрт.

Двадесето

Ако би се од земаљске власти или главари или суци или старјешине или перјаници послали у које племе или село да кривца ватају, а нађе се који да кривца брани, то ови људи од власти послати имаду моћ и истога бранитеља који кривца брани, уватити и суду предати.

Двадесет прво

Ако би се који усудио дићи оружије на ове од суда и власти послате људе, који имају кривца уватити, то ови од суда и земаљске власти послати људи имаду моћ таковога бранитеља и смутитеља мира и поретка земаљскога на мјесту убити, ако он не би одма оружије положио и својевољно се власти предао.

Двадесет друго

Који ли би кривог Црногорца или Брђанина, кад га власт оће да увати, којим гођ начином пропуштио да утече, такови да ону сагријеху или кастигом или животом плати, на коју би се кривац што утече осудио.

Двадесет треће

И ови људи од власти послати треба да се узму на ум и да пазе да не би чојека на правду божију убили, јер и они, ако зло без нужде учине, по закону ће суду одговарати.

Двадесет четврто

За одржати се пограничнијем државама мир и тишину, које приноси узајмну корист и срећу и нашој држави, забрањује се како крађа, тако и свако преступљеније мало и велико, а исто тако и четовање у вријеме мира, то јест када рата нема.

Двадесет пето

За сваку овакву сагријеху у пограничној земљи учињену биће сваки Црногорац и Брђанин исто онако кастигат, као кад својему брату Црногорцу или Брђанину учини.

Двадесет шесто

У вријеме мира и вјере не смије се у турску земљу, која са нашом земљом граничи, четом ићи и плијен ћерати, јер ће се плијен судом повратити ономе чије буде, а кривац ће бити судом кастигат.

Двадесет седмо

Да би се мир и поредак и јединство у народу одржало и да нема међусобног крвопролића, за онога злочинца, био Црногорац или Брђанин, који без кривице и без нужде, већ од силе и опачине убије брата Црногорца или Брђанина, такови убојица не може се никаковим благом откупити, већ ако се ухвати, да буде огњем из пушака разнешен.

Двадесет осмо

Ако ли би убојица из ове земље утекао, то се има дио његов од куће и од баштине и од свега што на његов дио доходи, узети за земаљску глобу, и све новце од ове глобе положити у земаљску касу.

Двадесет дрвето

Такви убојица и земаљски непријатељ и крвник да нигда у нашој земљи повратка имати не може; који ли би Црногорац или Брђанин тога злочинца примио или бранио или тајио и не ухватио, пошто чује и разумије злочинство што је учинио таковога једнако ћерат и кастигати како и самог убојицу, будући се његов друг и бранитељ показао. Оваковим начином зли људи, не имајући бранитеља, неће имати снаге зло чинити како су се научили, а бранитељи неће злочинца бранити, кад за њих стану плаћати и суду одговарати.

Тридесето

Ови рукоставник, а исто тако и бранитељ његов, ако би се икад и у којему драго мјесто уватити или убити могао, то да га најкрањи Црногорац или Брђанин једнако убити може, колико и они којему је он брата убио, и тако да се пребије један за другога, а правиј да неможе мјесто кривца плаћати.

Тридесет прво

Ако који пушком или ножем рани кога у свађи, када се инадом или свађом око чега заваде, то да се доведу пред суд и суд с почетка да разбере све по реду, који је почео свађу и инад, за коју ли ствар и нужду и који је започео први бој чинити и оружје прихватати противу својега брата Црногорца или Брђанина. Тако даклен познавши све како је било, у колико се који у кривици находио, кметовати рану спрам чега буде праведно, разбирајући и остале од једног или обојице учињене сагријехе, поставити кастиг ће се пристојало буде и да се стави у тавницу или да плати земаљску глобу, како суд за право нађе.

Тридесет друго

Који Црногорац или Брђанин оружјем или дрвом рани на правду Божију кога од силе и опачине да се јунак назове, ће прилике и потребе од јунаштва није, на таковога да се рана и глоба дво-струко суди.

Тридесет треће

Ако ли би који Црногорац или Брђанин хотимице ранио Црногорца или Брђанина те остане сакат у руку или ногу, тај да плати талијера стотину, ако ли је нехотице, онда талијера педесет; ако сломије главу или избије око отимице талијера шездесет, ако ли нехотице, онда талијера тридесет. А видање како за оно од силе тако и за ово неотице треба да плати они који је крив.

Тридесет четврто

Ако пак који удари брата Црногорца или Брђанина ногом или камишем и рани на правду Божију, такови да плати за они ударац цекина педесет, ако ли га они у они исти мах и у оној љути-ни убије, пошто буде ударен, за њега да поговора није, колико ни за лупежа који у крађу погине.

Тридесет пето

Ако ли га ови што је ударен убије последије једног сата или други дан, пошто је већ ударен, онда ће бити кастигат исто како и они који самовољно чојека убије.

Тридесет шесто

Ако ли се догоди да је један хотио другог ударити, а овај удари почетника прије, то онда један другом није ништа дужан, зашто они који је хотио ударити, а ударио није, толико је крив као да је и учинио, јер да је могао, би га и ударио.

Тридесет седмо

Могло би се догодити да се коме пушка омакне или којим другим начином да нектећи чојека рани или убије, како се то на многа мјеста догађало, но таково неотице учињено зло треба судом смирити колико се лакше може; ако ли буде рањен, то да они који је неотице зло учинио плати трошак око видања, ако ли оштети главу, око, ногу или руку, онда судити онако како што тридесет треће правило изговара.

Тридесет осмо

Ако који убије чојека напасника врху себе бранећи се и заклињајући га да се од њега прође, а он не уступи, него преко тога погине, за тога поговора нема, зашто је речено да се такови напасник може убити, а да се суду ништа не одговара.

Тридесет девето

Како Црногорци и Брђани имаду обичај чинити освету не само на кривцу и на крвнику већ и на правом брату његовом, то се таква освета по данас строго забрањује, и који би право чојека убио, биће осуђен на смрт. Само крвника којег и сам суд гони може убити, али брата или близику или својту крвника, који у томе ништа криви нијесу, не смије, већ нека само они главом плаћа, који је зло учинио, а други нико.

Четдесето

Мегдан могу само мегданције саме дијелити, али без ђевера и без окупљања војске и без ичије помоћи, који ли би пошао за ђевера или помоћника мегданцијама, тај ће бити оглобљен са талијера стотину.

Четдесет прво

Ако би који Црногорац или Брђанин од опачине запалио Црногорцу или Брђанину кућу, то да се од његовог имућа, како кућа тако и све остало, што би у кући пропало и изгорело намири, а овај зликовац преко свега да главом плати и може га слободно они убити којему је кућу запалио.

Четдесет друго

Који би Црногорац или Брђанин убио у штети коња или вола или којему драго живинче, тај да плати глобе земаљске талијера десет и да плати ономе штету којему је коња или вола или које живинче убио. Самовољно не смије ни један судити, зато

што имаде суд и што ће мјесни суд штету процијенити и од онога што му је похарано намирити, само може пса, кад га затече у штету, убити.

Четдесет треће

Који ли би Црногорац или Брђанин Црногорцу или Брђанину сломио нож или пушку, то они који је неотице сломио плаћа један дио, а они којему је штета учињена штетује два дијела.

Четдесет четврто

Ако ли би који Црногорац или Брђанин узео у зајам оружје један од другога и неотице сломије пушку или нож, то онда они који је узео оружје на зајам плаћа два дијела, а они што му је дао штетује један дио.

Четдесет пето

Који чојек у нашој земљи по данас хоће продавати кућу или баштину, или метех, или дубраву, или остало своје непокретно имуће, нека најприје пита и понуди своју близику пред свједоцима оће ли и може ли купити, пак ако не би кћела или не би могла близика, нека понуди мергинаша то јест раздионика од баштине, не би ли он ктио купити, пак кад не би и овај ктио или не би могао купити, онда слободно нека продаје кому може у своје село или у своје племе, само ваља да учини књигу пред три свједока, како је близику и раздионика нудио и како они нијесу хтјели или нијесу могли купити; а који буде књигописац нека своје име и презиме потпише, такођер дан и мјесец од године, да се чисто знаде и кад је књига писана и на које мјесто, пред којијема именом и презименом свједоцима, од којег су племена били свједоци и како су ови потписали или не умијући писати крсте учинили за веће вјеровање, како је продаја по закону учињена и потпуно плаћено а иначе куповица бити не може.

Ово се говори по данас за оне који оће што куповати, а не за оне који су до сад куповали.

Четдесет шесто

И близика и раздионик мора по оној цијени купити, ако оће да купи, по којој се може и другоме продати, а не по оној цијени да купује близика, по којој се њојзи свиђа.

Четдесет седмо

Дијелити се синови од родитеља могу само онда кад родитељи на диобу пристану, иначе диоба док је или отац или мати жива не може бити.

Четдесет осмо

Отац, који је сам што стекао, може по својој вољи дијелити синовима, а ако би отац једном сину више него другом оставио, у то се дирати не смије, јер сваки са својом муком може по својој вољи располагати.

Четдесет девето

Сваки чојек власник је од свога имућа и остаје му на вољи да може своје имуће и осим своје родбине дијелити, па он ово учинио за живота или оставио у своје аманету, у то се дирати не смије.

Педесето

По смрти очиној, ако не би за живота са својем имућем расположио, дијели се на подједнаке дјелове на синове; ако ли је мати жива, ужива дио свога мужа док је жива и дијели се послје њене смрти, то јест, ако су дјеца одрасла, ако ли су недорасла, не дијели се док не порасту, а имуће ово има се ставити под надзирање (прокурадуре) поштеније људи док дјеца неузимају двадесет година.

Педесет прво

Кад се ђевојка уда, по обичају наше земље нема ничегова дијела, осим прђије, што јој родитељи при удадби од добре воље даду.

Педесет друго

Удовица, која раније или касније остане без мужа, док се не уда, ако нема ђеце, ужива сав они дио свога мужа, а кад се уда, добија на годину по десет талијера; ако ли има ђеце, онда кад је мушко добија један цекин, а кад је женско добија по два цекина на годину. Ође се разумије да удовица за онолико година колико је са својем мужем живила и колико је година како удовица у кући својега мужа стајала добија за толико година по онолико колико је за коју згоду одређено.

Педесет треће

Ако који отац остане без мушке ђеце, а остане једно или више женске ђеце, то се има онда на њих подијелити како очинство тако и ђединство које њиховоме оцу припада, само оружје има се оставити најближој мушкој глави, то јест ако га не би отац у својему завјету оставио или ћери или коме другоме.

Педесет четврто

Ако би ови отац имао сестре удате или неудате, то онда сестре добијају један дио, а ћери два дијела.

Педесет пето

Ако ли ђевојка сама без мушке ђеце, то јест без браће, остане на живцу, онда она наслјеђује све покретно и непокретно имуће оца свога.

Педесет шесто

Ако ли ђевојка кад се уда понијела какво имуће од родитеља своје, а умрла би без ђеце, онда се све ово имуће и све оно што би она са овјем имућем стекла има подијелити на њену браћу, или ако нема браће, на сестре, ако ли нема ни сестара, онда на близику.

Педесет седмо

Ако ли остане пустош, то онда наслјеђује најближа близика; ако ли не би било никакве близике, онда припада све у народну касу.

Педесет осмо

Могло би се догодити да син своје родитеље не почитује и пакости чини, то се за такову увреду има први пут глобити; а ако се не би склонило почитовати и слушати своје родитеље, такови се има кастигати затвором у тавницу или кастигат тјелесним кастигом. Овако ће се двапут кастигат, а трећом може га отац ишћерати из куће.

Педесет девето

Како што је по свијема царевинама и краљевинама узаконено, да се плаћа данак, како би се правитељство, суд и војска одржавати могли; како би се могло прибавити праха и олова, које је у нашој земљи од највеће потребе, како би се путови правили и друге опште народне потребе подмиривати могле, одређује се за Црногорце и Брђане да плаћају данак како сад тако и за вазда унапријед, који ће мјесне старјешине и главари сабирати и у народну касу сваке године на уречено вријеме доносити.

Шездесето

Који ли би се противио овај одређени данак за општенародну земаљску потребу и корист да не даје, биће исто онако кастигат како и други издајник и противник нашега отечества.

Шездесет прво

Који ли би притајио своју баштину или друго штогођ од чеса се данак плаћати има, за таквога се одређује да му мјесни старјешина или главар узме све оно за глобу што би гођ скрио, а ту глобу да међу своје кметове подијели.

Шездесет друго

Старјешине и главари по селима и племенима могу глобу само до двадесет талијера узимати и дијелити, а сваку већу морају врховноме суду приказати и глобу у земаљску касу положити.

Шездесет треће

Који ли би старјешина или главар или судник припадајућу глобу за народну касу или новац од данка притајио платиће онолико пет пута, колико асприа примио и притајио буде и биће лишен главарске и старјешинске власти.

Шездесет четврто

Сваки Црногорац или Брђанин може за глобу или за другу пресуду, која му се криво и против законика учини, слободно врховноме суду приказати, те ће суд развидити, да ли је по законика учињено; ако буде против законика учињено, онда ће судници они који би криво и противу законика пресуђивали бити из суда прогнани, оглобљени и лишени сваке главарске чести и поштења како што Осмо правило овог законика изговара.

Шездесет пето

Који би Црногорац или Брђанин по данас дошао суду на жалбу са објешеним каменом о врату, био прав или крив, биће тјелесно кастигат.

Шездесет шесто

Сваки свештеник у нашој земљи дужан је сваке неђеље у цркву ходити, цркву чисто држати, правила свете цркве точно извршавати и народ колико се више може на добро поучавати, и свету вјеру у њему утврђивати; који ли ово не би чинио биће лишен свештеног чина.

Шездесет седмо

Распушта мужа са женом, који је био до сад у нашој земљи уобичајен, нема по данас више никакова, осим онога којег по нужди у недостацима или погријешкама мужа или жене наша православна источна црква допушта.

Шездесет осмо

Сваки Црногорац и Брђанин који се по данас женити хоће мора његов мјесни свештеник на три дана прије вјенчања испитати да ли је она ђевојка коју младожења узети мисли са младожењом задовољна јест или није, пак ако је обоје задовољно, онда да може вјенчати, ако ли нијесу, да вјенчати не смије; ако ли свештеник преко воље једног или другог вјенча, тај ће свештеник бити одлучен од наше свете цркве: јер вјереник и вјереница, док су још обоје вјерени, могу се у свако доба раздвојити; али када се већ једном вјенчају више их ништа раздвојити не може до једина смрт једног или другог, или само оне причине које Шездесет седмо правило овог законика изговара.

Шездесет девето

Који би чојек узео жену иза жива мужа или би уграбио ђевојку коју му не буду ђевојачки родитељи или својта или близика ђевојачка допуштала, која живије родитеља нема по закону и обичају наше православне источне вјере, такови да се има ћерати како безаконик и грабитељ туђе дјече и да му стана у нашу земљу није; а његово имуће да се процијени и раздијели како и онога који самовољно чојека убије.

Седамдесето

Ако би ђевојка добре воље без знања родитеља својие пошла за момком, то им се онда не може ништа, јер их је сама љубав везала.

Седамдесет прво

Ако би се догодило да би који Црногорац или Брђанин ђевојку или удовицу осрамотио, а не би је хтио узети и с њоме се вјенчати, тај да плати дјетету талијера сто и тридесет с чим ће се дијете подранити моћи, а кад порасте дијете, онда добија и оно очинство како и друга закона дјеча. Ако ли узме дијете к себи, не плаћа ништа. А таковој ђевојци и удовици нема лијека ничесова. Ако ли би био ожењен, то да и он плати талијера сто и тридесет и да буде затворен у тавницу шест мјесеци и да се храни хљебом и водом, а другим ничим.

Седамдесет друго

Ако би се догодило којему Црногорцу или Брђанину да му жена његова није вјерна, пак ако би своју жену уватио у блудности, то му се онда допушта да може и једно и друго убити; ако ли би она побјегла, то да јој стана у нашој земљи није.

Седамдесет треће

Ако би се кадгођ догодило да би жена којим гођ начином својему мужу о глави радила и његова живота лишита тражила, или би га којим гођ начином живота лишила, док се посвједочи, таква се жена има осудити на смрт како и други убојица; само жена не може бити убијена из пушке, јер је пушка и стријељање само за онога који пушку носи и пушком се брани.

Седамдесет четврто

Ако би се догодило да би која удовица или ђевојка или друга која жена за покрити своју срамоту заблудила да дијете задави, то се таква грјешница има осудити на смрт.

Седамдесет пето

Ако би била мрзост и зао живот међу женом и мужем и муж не би хтио с њоме живити, то се онда могу само раставити али не распустити и онда је муж дужан жену издржавати, али да се он не може женити, нити она удавати.

Седамдесет шесто

Ако ли би ова жена с мужем растављена непристојно се владала и пркос својему мужу чинила, онда јој муж обуставља издржавање и сваку помоћ, а она нека живи како зна.

Седамдесет седмо

Која би жена својега мужа крала, та се има први и други пут кастигат тавницом, а трећи пут тјелесно кастигат и с мужем распустити и она да се не може удавати, а он да се може женити.

Седамдесет осмо

Који се лупеж послјије дана проглашења овога законика по трећи пут увати у крађи, тај се има осудити на смрт.

Седамдесет девето

Који Црногорац или Брђанин убије лупежа у крађи, добија награде двадесет талијера; али опет да се сваки узме на ум да право чојека не убије, јер ће за њега како убојица суду одговарати.

Осамдесето

Која се лупештина нађе од пријед но што је овај законик проглашен, то да се та лупештина како и трошкови око ње учиње-

ни плати, а што би се учинило послје проглашења овог законика, то да се има сваки лупеж за сваку покрађу батинама кастигат. За лупештине одређује се тјелесни кастиг овако: Који лупеж украде Црногорцу или Брђанину оружје, батина стотину; за коња или вола малог или великог батина педесет; за једно улиште чела исто толико и за једно говедо кастиг осудити; за брава малог или великог батина двадесет; за покрађу из куће или из обора и остале различите лупештине од најмање ствари до брава батина двадесет.

Ово се разумије за сваку покрађу из куће украдену и понесену, не спомињајући дијете лудо, које би што од дјетињске лудости учинило, или друго чељаде, које нема чисте свијести и памети.

Осамдесет прво

Који би се лупеж уватио да цркву краде, тај ће и не пазећи на то да ли је још кад крао, или суду гријешно, бити на смрт осуђен.

Осамдесет друго

Који би земаљску зебану крао, одма први пут, док се увати да краде, има се на смрт осудити; исто ће тако бити и сваки други кастигат, који би се усудио јавно или потајно земаљску зебану грабити.

Осамдесет треће

Кад би која мала или голема штета од похаре жита, сијена, винограда, бостана, зграде, расадника или којему драго ствари у које племе неотице учињено догодиле се, то остаје главару и кметовима од села или од племена да процијене и да чине похарнику нека штету без сваког одмицања плати; ако ли би силом и задорицом навалице похарао, таковога суду пријавити, да буде кастигат како што Четрдесет друго правило изговара.

Осамдесет четврто

Ако лупеж погине или се рани идући у крађу, за њега да поговора није, будући је сагласно речено да га сва земља бије једнако како и рукоставника.

Осамдесет пето

Пазари имају бити мирни, да може сваки куповати и продавати што му треба; који ли би смутњу на пазарима чинио, такви се има глобити са двадесет талијера или кастигат тавницом.

Осамдесет шесто

Који би Црногорац или Брђанин пред црквом смутњу или свађу или друге чесове непристојности чинио, такви се има глобити са двадесет и пет талијера или кастигат тавницом.

Осамдесет седмо

Потварања на правога чојека биће најстрожије кастигана и ни једно опадање не смије се прије осудити него што би се освједочило и по нужди од једног доставјерног чојека или од више људи који нијесу од прије суду гријешили, ако ли су гријешили, не могу правога повјерења код суда имати, док се са доставјернима свједоцима не докаже. Ако ли они који опада не докаже да је оно истина што је он казао и за чим би оног оптужио, то да онда овог опадника суд онако осуди и кастигује како што би оног оптуженог осудио и кастигао кад би крив био. Најпослије остаје да један и други нађу за себе четир поштена чојека који ће се заклети; који ли узима више поштеније људи да се за њега закуну, онај добија разлог и правицу.

Осамдесет осмо

Послужбица крсног имена и торбице по данас више бити не смије, будући да таквом послужбицом људи само своје имуће расипају, пак постају сиромаси; који ли ово не послуша, већ би преко овог законог постановљенија чинио, тај ће бити оглобљен са талијера два или кастигат тавницом. Доста је да се по нашем српском обичају слави крсно име као успомена прађедовског крштења.

Осамдесет девето

Досадањи обичај да људи и жене за мртвијема шишају перчине, по образу гребу, те нагрђени дуље времена остају, по данас се забрањује сваком Црногорцу и Брђанину и који би преко ове забране чинио, биће оглобљен први пут са два цекина. Ово се разумије како за мушке тако и за женске, који би се по данас грести и перчин шишати усудио.

Деведесето

Који Црногорац или Брђанин по данас хоће да даје новце на добит, тај мора направити књигу и то пред два свједока, да се зна колико је асприх ономе на добит дао; ако ли не би правили књигу, онда ће они који узимље аспре на добит дати по вриједности

залогу; али се не смије већа добит од двадесет динара на талијер узети; који ли би већу добит узео, узео му се сва она главница коју би на добит дао и та главница има се како и друга глоба ставити у општу народну касу.

Деведесет прво

Ускок сваки док ступи у нашу слободну земљу по завјету светог Петра бившег Господара црногорског безбједан је и не смије му нико ништа криво чинити, кад се он поштено и по нашем земаљском закону влада и управља, којег правицу ужива исто како и сваки наш брат Црногорац и Брђанин; за сваку пак сагријеху судиће се и ускоку како што овај законик изговара.

Деведесет друго

И ако у овој земљи нема никакве друге народности до једине српске и никакве друге вјере до једине православне источне, то опет сваки иноплеменик и иновјерац може слободно живити и ону слободу и ону нашу домаћу правицу уживати како и сваки Црногорац и Брђанин што ужива.

Деведесет треће

Ако би се које преступленије у пићу учинило, то ће се у половину кастигат као ономе тријезноме, али ако би на свом мрзном то преступленије и сагријеху учинио, биће по гласу закона како и они тријезни кастигат.

Деведесет четврто

Који би се Црногорац или Брђанин усудио домаћу поклич чинити, пак ако би из те покличи био покољ и мртвије би глава остало, онда се они који је кликовао има осудити на смрт, а они који би помагали да се глобе по десет талијера; ако ли не би било зла ничесова иза ове покличи то онда да се они глоби са двадесет талијера који поклич виче.

Деведесет пето

Они који сагријеше да буду осуђени да стоје у тавницу затворени употребиће се на прављење путова или на који други посао, који ће већ мјесна власт одредити.

Све ово вишестављено у деведесет и пет правила на данашњи дан светог великомученика и побједоносца Георгија јединодушно и саборно са свијему главарима земаљскијема, који смо се сви на

данашњи дан на Цетиње у главно мјесто од све Црне Горе и Брда сабрали, потврдисмо и заклетву на крст часни и свето Јеванђеље учинисмо, да ћемо овај законик чувати и по њему се владати и судити; који ли се по данас овог држао не би, тога предајемо вјечном проклетству како противника и злодјеја нашему отечеству.

На *Цетиње* 23. априла 1855. года од рођења Христова.

Државни секретар,
М. Медаковић, с. р.

Квиз црногорски и брђански
Данило, с. р.

(М. П.)

Проф. др Јован Р. Бојовић. *Законик књаза Данила*, Титоград 1982, 143-166. – У књизи је дата транскрибована верзија текста *Законика* коју је извршио др Драго Ђупић на основу новосадског издања из 1855. Објављен је и манускрипт *Законика*. Он пружа могућност за додатне правно-политичке анализе, између осталог и због тога што постоје уочљиве разлике у садржају појединих његових чланова са онима из првог издања *Законика*. Предјелујући се за транскрибован текст новосадског издања, приређивачи су пошли од увјерења да је оно званично издање.

50

РАСПИС КЊАЗА ДАНИЛА О ЗАБРАНИ САМОВОЉНОГ УЗИМАЊА ГЛОБЕ

27. јул / 8. август 1855.

Ево у име боже три године од како ме промисао Свевишњега дала да над вама владам и да вас руководим по мојему могућству и силама, то јест онолико колико сам кадар, да би могао сваки мој брат Црногорац и Брђанин бити срећан и задовољан. Али ви знате, мој љубезни народе, колико сам већ до сада чинио, сенаторима, капетанима и перјаницима строго забрањивао, а два им пута до сада заклетву чинио, да ће и да морају право судити, на то сам их нагонио, будући сам знавао и видио што су око мојега нигда незаборављенога стрица чинили све оно што им је до руке долазило. Мито сам с помоћу божом из њих изћерао, да га не смију више узимати. Али видим то ми је све залуду, неће никада да чине право и да се брину и старају за срећу своје јуначке браће, него има неколико капетана, али могу рећи сви да су гори него Турци; они